

NVO JURISTA PADOMS

Finanšu avoti. Saimnieciskā darbība.

Veikt vai neveikt saimniecisko darbību nevalstiskajai organizācijai, kā arī, cik lielā apmērā to pieļauj esošais tiesiskais regulējums, ir bijis aktuāls jautājums daudzus gadus gan nevalstiskajam sektoram, gan arī valsts pārvaldei.

Kāpēc biedrības un nodibinājumi veic saimniecisko darbību?

1. Lai sasniegtu organizācijas mērķi;
2. lai uzturētu un attīstītu biedrības biedru un nodibinājumu pārstāvju kompetenci;
3. jo ir nepietiekams publiskais finansējums - projekti, subsīdijas, dotācijas;
4. jo ir apgrūtināta biedra naudu, ziedojumu un cita veida finansējuma piesaiste, vai to apjoms nav pietiekams organizācijas pamatdarbības veikšanai;
5. jo visi ES granta projekti prasa līdzfinansējumu, un lai to nodrošinātu, tam ir nepieciešami saimnieciskie ieņēmumi;
6. jo veic valsts deleģētus uzdevumus un sniedz pakalpojumus.

Biedrību un nodibinājumu saimnieciskās darbības tiesiskais regulējums

Biedrību un nodibinājumu saimnieciskās darbības tiesisko regulējumu nosaka Biedrību un nodibinājumu likuma 7.pants:

(1) „Biedrībai un nodibinājumam ir tiesības papilddarbības veidā veikt saimniecisko darbību, kas saistīta ar sava īpašuma uzturēšanu vai izmantošanu, kā arī veikt citu saimniecisko darbību, lai sasniegtu biedrības un nodibinājuma mērķus.”

(2) Biedrības un nodibinājuma ienākumus drīkst izmantot vienīgi statūtos noteiktā mērķa sasniegšanai. Peļņu, kas gūta no biedrības un nodibinājuma veiktās saimnieciskās darbības, nedrīkst sadalīt starp biedrības biedriem vai nodibinājuma dibinātājiem.”

Lai gan biedrību un nodibinājumu tiesības veikt saimniecisko darbību ir nostiprinātas likumā, praksē nevalstiskās organizācijas saskaras ar iepriekš minētā panta atšķirīgo interpretāciju, kas diemžēl radījušas arī negatīvas sekas.

1. Daudzus gadus **Valsts ieņēmumu dienests** biedrību un nodibinājumu saimnieciskās darbības izvērtēšanas metodikā bija noteicis piemērot likuma “Par nodokļiem un nodevām” definēto pamatdarbības un papilddarbības veida noteikšanas principu – nosakot, ka biedrību un nodibinājumu ieņēmumi no saimnieciskās darbības nedrīkst pārsniegt 50% no kopējiem ieņēmumiem.

2. Savukārt **Saeimas Juridiskais birojs** skaidro Biedrību un nodibinājumu likums 7.pantu šādi:

“Attiecībā uz šīs tiesību normas jēdzienisko un gramatisko saturu, no tradicionāli pieņemtā juridiskās tehnikas viedokļa raugoties, mūsaprāt, šī norma paredz divus nodalītus tiesiskus regulējumus:

1) biedrībai un nodibinājumam ir tiesības papilddarbības veidā veikt saimniecisko darbību, kas saistīta ar sava īpašuma uzturēšanu un izmantošanu;

2) Biedrībai un nodibinājumam, lai sasniegtu biedrības un nodibinājuma mērķus, ir tiesības veikt citu saimniecisko darbību, vienalga, vai tā ir papilddarbība vai pamatdarbība.

Par šādu normas saturu, mūsaprāt, liecina starp divām teikuma daļām lietotais sakārtojuma saiklis “kā arī” (kas tradicionāli normatīvo aktu izstrādē tiek izmantots atšķirīgu tiesisko regulējumu nodalīšanai) un divreiz lietotais darbības vārds „veikt”, kas norāda uz divām gramatiski un saturiski patstāvīgām teikuma daļām, katrai no kurām ir savs gramatiskais centrs — teikuma priekšmets (“biedrības un nodibinājumi”, kas teikuma pirmajā daļā ir ierakstīts, bet otrajā noprotams) un izteicējs (“veikt”).”

No Saeimas Juridiskā biroja skaidrojuma izriet, ka Valsts ieņēmumu dienestam, nosakot iekšējā metodikā NVO saimnieciskās darbības ierobežojumus, ir pretrunā Biedrību un nodibinājumu likuma normai.

3. To apstiprina juridiskajā literatūrā ietvertais **J.Neimaņa, A.Tiļļa, I. Spūles skaidrojums**, kā arī personu skaidrojums, kas piedalījušās likuma veidošanas procesā, norādot, ka papilddarbība attiecas tikai uz nekustamā īpašuma uzturēšanu, kam papildus biedrības un nodibinājumi var veikt citu saimniecisko darbību neierobežotā apjomā. Tas ir, biedrības un nodibinājumi var veikt saimniecisko darbību neierobežotā apjomā, ja ieņēmumi no tās tiek izlietoti mērķu sasniegšanai.
4. **LR Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisija** (11.01.2017. un 08.02.2017.) apstiprināja, ka Biedrību un nodibinājumu likums ļauj nevalstiskajām organizācijām veikt saimniecisko darbību neierobežotā apjomā, ko apliecina arī Saeimas Juridiskais birojs, kā arī to nebūtu nepieciešams ierobežot. Tomēr izskanēja aicinājums Valsts ieņēmumu dienestam un Finanšu ministrijai atrast formulējumu, ko piedāvāt, lai varētu nošķirt negodprātīgos biedrību un nodibinājumu statusa izmantotājus no godprātīgajiem.

Biedrību un nodibinājumu saimnieciskās darbības ierobežojumi

Nevalstiskā organizācija noteiktā kārtībā drīkst veikt saimniecisko darbību, ja tā tiek veikta, lai **nodrošinātu statūtos noteiktā mērķa sasniegšanu**. Tas nozīmē, ka visi ienākumi no saimnieciskās darbības ieguldāmi organizācijas mērķa sasniegšanā.

Biedrību un nodibinājuma likumā ir noteiktas normas (likuma 57.panta pirmās daļas 2.punkts un 105.panta pirmās daļas 4.punkts un 105.panta pirmās daļas 4.punkts), kas paredz biedrības darbību izbeigšanu, pamatojoties uz tiesas nolēmumu, **ja par biedrības vai nodibinājuma pamatdarbību kļuvusi saimnieciskā darbība, kam ir peļņas gūšanas raksturs**. Pieteikumu tiesā var iesniegt prokurors vai Valsts ieņēmumu dienests (likuma 57.panta otrās daļas 1.punkts un 105.panta pirmās daļas 4.punkts un 105.panta trešās daļas 1.punkts). Tiesa var pieņemt lēmumu par šīs organizācijas darbības izbeigšanu.

Papildus tiesiskais regulējums attiecībā uz saimniecisko darbību

1. atšķirībā no komersantiem, biedrības un nodibinājumi ir **atbrīvoti no uzņēmumu ienākuma nodokļa maksāšanas** (likums „Par uzņēmuma ienākumu nodokli” 2.panta otrās daļas 6.apakšpunkts);
2. ja saimnieciskās darbības apgrozījums gada laikā nepārsniedz 50 000 EUR, biedrībai vai nodibinājumam nav jāreģistrējas kā pievienotās vērtības nodokļa (PVN) maksātājam (likums „Par pievienotās vērtības nodokli” 59.panta pirmā daļa);
3. ja sabiedriskā labuma organizācija veic preču piegādi un sniedz pakalpojumus bērnu un jauniešu tiesību aizsardzības mērķiem, šīs preču piegādes un pakalpojumi netiek aplikti ar PVN (likums „Par pievienotās vērtības nodokli” 52.panta pirmās daļas 10.punkts).

Informāciju sagatavoja:

Biedrība „Latvijas Pilsoniskā alianse”

Rīga, 2017

Projekts tiek līdzfinansēts Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departamenta Sabiedrības integrācijas programmas ietvaros.

